

Као какво камење дуж стазе судбина нас ређа, не обазујући се пуно ни на изглед, ни на животне заслуге или постојање некакве више правде. Постоји, као у неком големом каталогу понуда, безброј начина да нестанемо са лица овог света. Гвожђе, ватра или она већ добро знана, одурна и неумерна, водурина. Понекад је потпуно свеједно да ли је у питању окрутно небо или нека виша сила која управља судбинама. Није ли све исто? И зашто то уопште говорим?

У петак, 20. фебруара, 1989. године, око два сата после подне, аутобус Градског саобраћајног предузећа Нови Сад, број три, на својој уобичајеној линији која повезује Петроварадин са Детелинаром, уместо да на раскрсници Булевар Јаше Томића и Руменачке улице скрене десно, наставио је своју вожњу право и зауставио се на једвите јаде ударивши у кућу број осамнаест. Срушио је читав предњи зид и улетео у собу. Неколико путника аутобуса је лакше повређено, а у поменутој кући, која је послужила као привремено станишта, никога није било.

Да би се некакав догађај могао назвати трагедијом, а не тек пуким инцидентом, морали су постојати мртви. У овој саобраћајној причи погинула је само једна особа, Анастасија Јовановић, која се, претпоставимо случајно, затекла на тротоару, очи у очи са помехиталим аутобусом, у Руменачкој улици.

Било је сунчано то поподне, то кобно поподне, и на улици је било доста људи, али, касније у истрази, нико није могао са сигурношћу да очу онај тренутак кад је аутобус наставио да вози право у кућу. Саобраћајне несреће, чак и већих размера, нису реткост у земљи и последица су, вероватно, мноштва возила, њихове неисправности, старости или пијанства и бахатости возача. Људи су се, могло би се рећи, донекле навикли на црну хронику путева, чак су и они, задужени да помно истражују разлоге удеса, често били склони да кажу како је у питању лоша судбина или нека виша воља.

Али овога пута није било тако, владало је извесно узнемирење, људи су обилазили унаоколо као изван себе, шапућући, можда им се привиђало да гледају себе лично како стоје на том месту, на тротоару, и да се према њима устремио полудели аутобус.

Службени налаз и истрага су показали, готово непоколебљиво, да је у питању технички инцидент, пуко одказивање механизма за управљање. Све остало је било сасвим у реду.

Неко је увече на месту Анастасијине погибије запалио свећу. Многи су са притајеном радошћу, тек за вечером, схватили да су којим случајем брже или спорије ходали, такође, могли постати жртвама. Ех, у ноге се каткад ваља поуздати.

Када сам касније, већ по мраку, обишао то кобно место, све је деловало готово сабласно. Разваљени зид у таму, упаљене свеће, неко је донео и цвеће, делови намештаја. Више није било ни аутобуса, а ни Анастасије. Осим бола који сам осећао, који се скупио око погубне тачке Анастасијиног нестанка, осим оног неумитног следа година које смо заједно провели, то сабласно вече мучило ме је још много тога.

Зашто се ово десило Анастасији? Ако уопште постоји неки утврђени ред у васиони, ако постоји одређена путања за сваки људски живот, зашто је онда Анастасијин тако нагло прекинут? Ми или живимо случајно и умиремо случајно, или живимо по утврђеном реду и умиремо по утврђеном реду. Без обзира на појединачне ексцесе постоји симетрија, постоје утврђена правила. Та правила, ту симетрију, може нарушити само насиље, убиства или намерно изазивање прекида.

Шта је Анастасија тражила тог 26. фебруара, у петак поподне, у Руменачкој улици, том слуђеном предворју Детелинаре, насеља основаног после Првог светског рата, на том гумну баштована Јовановског краја? Шта је тражила на некадашњем Пирешком путу чија се лева страна увек зеленила од детелине, шта је тражила у том крају где је некада становала сиротиња, надничари и радници? Шта је тражила у том крају који је поштени грађански свет Новог Сада некада називао Дивљи запад, због честих туча момака који су били жестоки чувари својих девојака пред насртајима момака из других делова града? Она која ме је помно упознавала са свим својим одлукама. Она која готово никада није шетала изван ужег језгра града.

Заиста је, што се мене лично тиче, постојало низ питања на које нисам могао пронаћи ни приближно задовољавајуће одговоре и заиста је постојало низ чињеница које су мени оповргавале пуко службено виђење трагичног Анастасијиног краја као сплета несретних околности, последицу техничке немарности или дотрајалости возног парка Градског саобраћајног предузећа Нови Сад. У питању је била Анастасијина смрт која се мене дотичала више но иког, смрт која сасвим сигурно није последица случајности. Морао сам тој смрти пронаћи разлоге, ма колико смо ми живи обични себичњаци тврда срца. Без обзира на моју менталну конфузију за чије сам разрешење свих ових година спас тражио једино у књигама.

Као да сам и тог дана Анастасијине погибије, попут човека који увек избегава да се суочи са непосредним доказима, бежао на сасвим други крај града готово журним корацима. Нисам баш склон непредвиђеном понашању и супротстављању властитој природи, но што сам се више удаљавао од места на којима су бледим титрајима пламена догоревале запаљене свеће, све је више у мени, попут бучна воденична камена, тутњала одлука да морам пронаћи Анастасијиног убицу и сазнати разлоге њеног уклањања из света живих.

Провејавала је нека прашина светлости и згушњавала се изнад Дунава. У измаглици сам наслућивао врхове штапова загрижених пећароша, који, налик на чавке сакупљене на обали, ишчекују звукове и пребиру растрошену скромност будућности. Неке сам знао чак и по имену, неким сам у потпуности упознао распоред доласка и одласка, а са неким сам делио скепсу и радост, као и променљивост божанске среће. Са већином, ћутљивост и принудност одвајања од буке света.

Сео сам на поломљену клупу. Могао сам са поузданошћу предвидети тренутак кад ће у мој видокруг упловити Петроварадинска тврђава и када ћу почети да обраћам пажњу на слаткасти речни мирис.

- Понекад не знам тачно ко си ти.

- Ја сам Анастасија.

- Баш зато, зовеш се Анастасија, а као да желиш да ми кажеш неке ствари, на неки посебан начин. Желиш ми ставити до знања да поседујеш сазнање о нечему што ниси ти Анастасија и што нисам ни ја.

- Не знам. Можда је то због тога што немам више ништа у животу. Нисам ништа што би вредело бити, а и то што сам била и што јесам потпуно је залуд.

Пошао сам назад кроз шумарак топола и ушао у сенке факултетских зграда у којим су се гласила последња светла. Зар је могуће да ни ја, који умишљам да о Анастасији знам много више но било ко други, не могу погодити прави разлог њезине смрти? Многи се усуђују да кажу како никада нећемо сазнати разлоге нашег нестанка или постанка, јер смо пред боговима налик на муве које дечаци или неки докони житељи побију неког досадног летњег дана. Међутим, неки кажу да чак ниједан влат траве не бива згажена, ниједан цвет убран, да чак ни кокошки не опадне перо, ако иза тога не стоје ваљани разлози и виши прст смисла.

Ако је Анастасија убијена за то постоје разлози које извршиоци вешто крију упућујући ка бесмисленом деловању фатумског и случајног, што су лаковерни врло радо прихватили.

Било је то оне позне јесени када су се над географским простором моје земље почели навлачити тешки, тмасти и туробни облаци. Сви су, не без неке злураде радости, причали о крају једне епохе. Као и сваке позне јесени ваздух је мирисао на пропаст труљења, а оштри мразеви се нису назирали. Упркос томе што је мене красио скептицизам и неповерење, виши удес беше једини живи бог у мојој сиротој и изгубљеној земљи.

Тада већ више нисам био млад и полако сам већ престао да размишљам о будућности.

(Овим блоком о Петриновићевом роману *Извештај анђела*, Просвета, 1996, још једном скрећемо пажњу на његову недовољно прочитану прозу и најављујемо, одломком, нови романски рукопис, *Последњи тумач симетрије*)